

12 Στα ίχνη του ελληνισμού του Καυκάσου

Σουκουμλής

Γράφει ο Γεώργιος Γρηγοριάδης • elsuhum@yahoo.com
Μελετητής της Ιστορίας του Ελληνισμού του Σουχούμ και της Αμπχαζίας

СУХУМСКОЕ
ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΟΒΧΕΣΤΒΟ.
ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΣ
ΣΟΥΧΟΥΜ.

Το Ελληνικό Γυμνάσιο του Σουχούμ

Μέχρι το 1926 οι σπουδές στα ελληνικά σχολεία ήταν στην καθαρεύουσα, αλλά αργότερα στη δημοτική, με την απλούστευση ελληνικού αλφαβήτου στα 20 γράμματα αντί για 24 (κατάργηση ψ, ξ, ω και διφθόγγων αι, ει, οι, υι, αλλαγή ου σε υ). Σύμφωνα με το Διάταγμα του 1926, τα σχολικά εγχειρίδια που παρέχονταν από την Ελλάδα, αντικαταστάθηκαν από τα σοβιετικά, εκτυπωμένα ως επί το πλείστον στα τυπογραφεία του ελληνικού εκδοτικού οίκου «Κομμουνιστής» στο Ροστόφ επί του Ντον και στο χωριό Κρίμσκαγια.

Πολιτισμός και άθληση

Πολλοί μαθητές του σχολείου συνήθιζαν να παίζουν βόλεϊ, ασκούμενοι σε ένα από τα γήπεδα του σχολείου. Συχνά, μαζί τους έπαιζε και ο διευθυντής. Η ομάδα του 8ου Σχολείου έπαιξε στα πρωταθλήματα του Σουχούμ και βγήκε αρκετές φορές νικήτρια.

Εκτός από τις θεατρικές παραστάσεις με θέματα από τη ζωή του σχολείου, ο Μανώλης Μηταφίδης, που αγαπούσε το θέατρο και συμμετείχε ενεργά στις εργασίες του ελληνικού θεάτρου στο Σουχούμ, μαζί με τους καθηγητές και τους μαθητές γυμνασίου ανέβαζε και παραστάσεις της ελληνικής δραματουργίας.

Οι παραστάσεις πραγματοποιούνταν σε δύο ευρύχωρες σχολικές αίθουσες. Στις ημέρες των σοβιετικών γιορτών, όπως η Πρωτομαγιά, η 7η Νοεμβρίου, οργάνωναν εσπερίδες για το διδακτικό προσωπικό του σχολείου με ανοιχτό μπουφέ και κάτω από τους ήχους του γραμμοφώνου οι εορτάζοντες έσπευδαν στους χορούς.

Ένας σπουδαίος γείτονας!

Κοντά στο ελληνικό σχολείο, σε ένα κτίριο που κατασκευάστηκε από τον Έλληνα έμπορο Ο. Ι. Μποσαντζόγλου, από το 1923 κατοικούσε ο Πρόεδρος της Αμπχαζίας Νέστωρ Λακόμπα του Απόλλωνα. Κατά το σχόλιασμα, τα παιδιά περνούσαν έξω από αυτό το κτίριο ανά ομάδες και κάποιες φορές συναντούσαν στην είσοδο τον ίδιο τον Νέστορα Λακόμπα. Οι μαθητές θυμούνται ακόμα πώς τους αγκάλιαζε και ενδιαφερόταν για τις επιτυχίες τους στα μαθήματα. Ήταν λίγο κωφός και χρησιμοποιούσε ακουστικό βαρηκοΐας. Τα παιδιά τον αγαπούσαν πολύ, και η ζεστή συμπεριφορά του, μετά από τόσα χρόνια, είναι ακόμη μέσα στις καρδιές τους.

Μια μέρα ο μαθητής Μαραντίδης, με το παρατσούκλι «Πλύση», έγραψε κάτι στον τοίχο του σπιτιού του... εξέχοντα γείτονα, λερώνοντάς τον. Εκείνη τη στιγμή, έφτασε ο Νέστωρ Απολλώνοβιτς Λα-

Τάξη του 1936, στο κέντρο η δασκάλα Αθηνά Σιργανίδη

Η δασκάλα του σχολείου κα Στέλλα

κόμπα, και όταν το είδε, ούτε φώναξε ούτε μάλωσε τον Μαραντίδη. Του εξήγησε ήρεμα ότι δεν είναι σωστό για έναν σοβιετικό μαθητή να κάνει κάτι τέτοιο, γιατί χάλει την εμφάνιση του κτιρίου.

Ο Νέστωρ ήταν μορφωμένος, πολιτισμένος και ευγενής άνθρωπος. Κάθε χρόνο, κατά τη διάρκεια των θερινών διακοπών, για τους εκπαιδευτικούς πραγματοποιούνταν συνέδρια. Ο Ν. Λακόμπα τηλεφωνούσε στον Μ. Μηταφίδη και τον καλούσε για κοινή επεξεργασία των προγραμμάτων των συνεδρίων. Ο Ν. Λακόμπα απαιτούσε από τους ομιλητές να μιλάνε στη μητρική τους γλώσσα, δηλαδή από τα ελληνικά σχολεία στα Ελληνικά, από τα αμπχαζικά στα Αμπχαζικά, από τα αρμένικα στα Αρμένικα, από τα γεωργιανά στα Γεωργιανά, από τα εσθονικά στα Εσθονικά, από τα γερμανικά στα Γερ-

μανικά, κ.λπ. Άλλωστε, στην Αμπχαζία υπήρχαν πολλά εθνικά σχολεία.

Μια αλησμόνητη γιορτή

Παραμονή του 1936, για πρώτη φορά μετά την Επανάσταση στη Σοβιετική Ένωση, επιτράπη ο στολισμός χριστουγεννιάτικου δέντρου αλλά ως πρωτοχρονιάτικου, μιας και οι θρησκευτικές γιορτές επίσημα ήταν απαγορευμένες.

Ο διευθυντής Μηταφίδης συγκέντρωσε τα πιο ταλαντούχα παιδιά, για να τους διδάξει την κατασκευή των χριστουγεννιάτικων παραμυθένιων στολιδιών. Ο Επίτροπος Λαϊκής Εκπαίδευσης, ο οποίος επιθεώρησε το σχολείο, όταν είδε το κομψό δέντρο στο ελληνικό σχολείο, ξεπλάγνη ευχάριστα για το πώς οι μαθητές κατάφεραν να κάνουν τόσο όμορφα στολιδιά. Με αφορμή την καθιέρωση του Πρωτοχρονιάτικου δέντρου, ένας εντόπιος Έλληνας ποιητής, ο **Κωνσταντίνος Καρβωνίδης**, έγραψε ένα ποίημα, το οποίο μου απήγγειλε ευγενικά μια πρώην μαθήτριά του σχολείου, κόρη του διευθυντή, Ελένη Μηταφίδη του Εμμανουήλ:

Δέντρο μας όμορφο,
Πόσες πια χαρές
Μέσα στις καρδούλες μας
Έφερες χρυσές!

Τα παιδιά σιμά σου
Λέν' και τραγουδούν,
Το Νέο Έτος εύχεται
Το προύπαντόν.

Νιάτα,
Χαρούμενη, εύθυμη ζωή
Έχει η πατρίδα μας
Η Σοβιετική.

Δυστυχώς, το πρωτοχρονιάτικο δέ-

ντρο έτυχε να στολιστεί στο ελληνικό σχολείο μόνο τρεις φορές, το 1936, το 1937 και το 1938.

Αυτή η «Σοβιετική Πατρίδα», την οποία εκθίαζε ο ποιητής στο παραπάνω ποίημα, μετατράπηκε σε μια κακή μητριά. Το σχολικό έτος 1937-1938 ήταν το τελευταίο για όλα τα ελληνικά σχολεία της σοβιετικής χώρας, η οποία οικοδομούσε το σοσιαλισμό της σταλινικής κατεύθυνσης...

Και μετά... η αλλαγή της εθνικής πολιτικής

Το έτος εκείνο ήταν το τελευταίο και για τα αρμένικα, εσθονικά, γερμανικά, ακόμη και τα αμπχαζικά σχολεία στην Αμπχαζία. Το κλείσιμο των εθνικών σχολείων είχε στόχο την αφομοίωση των Ελλήνων, Αρμενίων, Αμπχαζίων και των άλλων λαών της χώρας. Έτσι οι Έλληνες, οι Αμπχαζίοι, οι Αρμένιοι και άλλοι, έχασαν το δικαίωμα να εκπαιδεύουν τα παιδιά τους στη μητρική τους γλώσσα. Οι μαθητές που ζούσαν στην πόλη, για να συνεχίσουν τις σπουδές τους μεταφέρθηκαν στα ρωσικά σχολεία.

Στα δε χωριά της Αμπχαζίας, αντίθετα με τη βούληση των μαθητών και των γονέων τους, τα παιδιά είχαν τη δυνατότητα να σπουδάσουν μόνο στα γεωργιανά σχολεία, σε μια ακατανόητη γι' αυτούς γλώσσα. Μόνο στο χωριό Σρόμα (Μιχάιλοβκα-Κούμα) το σχολείο έλαβε την άδεια τα παιδιά Ελλήνων να διδάσκονται στα ρωσικά. Οι μαθητές των ελληνικών σχολείων διατάχθηκαν να παραδώσουν τα βιβλία τους, τα οποία μετά καταστράφηκαν.

Στις αρχές της δεκαετίας του 1980, όταν τέθηκε το ζήτημα της επαναφοράς της διδασκαλίας της ελληνικής γλώσσας στα σχολεία του Σουχούμ, στα αρχεία δεν βρέθηκε ούτε ένα τέτοιο σχολικό βιβλίο.

Το κλείσιμο των ελληνικών σχολείων, της ελληνικής Παιδαγωγικής Σχολής, των θεάτρων, των εκδοτικών οίκων, των εφημερίδων, εξαιτίας της αλλαγής της εθνικής πολιτικής του σοβιετικού κράτους, οδήγησε σε μια μαζική φυγή των εκεί Ελλήνων προς την Ελλάδα, το 1938-1940. Έφυγαν πολλοί μαθητές του 8ου σχολείου, αλλά και καθηγητές, όπως ο Ζαντόπουλος, η Μαλαματίδη, ο Χ. Τερζίδης και πολλοί άλλοι.

Των αλλαγών στην εθνική πολιτική προηγήθηκε η δολοφονία, με χρήση δηλητηρίου, του Προέδρου της Αμπχαζίας Νέστορα Λακόμπα, στα τέλη Δεκεμβρίου του 1936 στην Τυφλίδα, στο σπίτι του χειρότερου εχθρού των λαών της Αμπχαζίας Λαβρέντι Μπέρια. Παρά τη βαριά χιονόπτωση, η Αμπχαζία υποδε-

Σελίδα του αλφαβηταρίου

Αναμνηστική φωτογραφία τάξης την τελευταία μέρα του σχολικού έτους, 29 Μαΐου 1931. Στον πίνακα είναι γραμμένο το ποίημα «Η βροχούλα» του Στέλιου Σπεράντσα, που σας το παρουσιάζουμε:

Η βροχούλα

Ψιλή, ψιλή βροχούλα
ποτίζει το χωράφι.
Η κάθε μια της στάλα
κι ένα ακριβό χρυσάφι.
Μέσ' στου ζευγά το σπιτί
λαμποκοπά το τζάκι.
Με τη γιαγιά, που γνέθει,
μιλεί το εγγονάκι.
Χαμογελά ο πατέρας
και τη φωτιά σκαλίζει.
Και δώσ' του πα η βροχούλα,
του γλυκομουρμουρίζει.
Σαν να του λέει, κτυπώντας
σιγά στο παραθύρι,
πως πλούσια θα θερίσει
όσα καλά έχει σπείρει.

χόταν το φέρετρο του Νέστορα Λακόμπα, που έχαιρε μεγάλης αγάπης των λαών της Αυτόνομης Σοβιετικής Δημοκρατίας, με τεράστια νεκρική πομπή που ξεκίνησε από το σιδηροδρομικό σταθμό Κελασούρι μέχρι το Δημοτικό Θέατρο.

Η πομπή με το φέρετρο του Λακόμπα, που το μετέφεραν στους ώμους συνάδελφοι και φίλοι του, πέρασε και από την οδό 4 Μάρτη όπου έζησε ο Πρόεδρος, προφανώς και από το γειτονι-

κό 8ο ελληνικό σχολείο, πολλοί μαθητές του οποίου, όπως και άλλων ελληνικών σχολείων, ήταν παρόντες στο σταθμό του Κελασούρι για να υποδεχθούν τη σωρό του αγαπημένου τους Προέδρου. Τα παιδιά κλαίγανε με λυγμούς, σαν να είχαν χάσει έναν κοντινό τους άνθρωπο.

Μετά το θάνατό του, η ζωή των Ελλήνων, Αμπχαζίων, Ρώσων και όλων των εθνικών μειονοτήτων, άλλαξε δραματικά προς το χειρότερο. Το αρχικό πολιτικό κλίμα, όπου όλες οι εθνικότητες της δημοκρατίας ήταν ίσες και συμμετείχαν στην ηγεσία της Σοσιαλιστικής Δημοκρατίας, είχε αλλάξει και αντικαταστάθηκε από μια εθνικιστική πολιτική αφομοίωσης των εθνικοτήτων.

Ο επίλογος... για το ελληνικό σχολείο και τον διευθυντή του

Η πολιτική αυτή ερχόταν από την πρωτεύουσα της Γεωργίας και δυστυχώς οι λογικές της δεν εξαλείφθηκαν ούτε στο πιο πρόσφατο παρελθόν, οδηγώντας τελικά στον πόλεμο μεταξύ Γεωργίας και Αμπχαζίας το 1992-1993. Κατά τη διάρκεια εκείνου του πολέμου, υπέστη καταστροφές και το πρώην 8ο Γυμνάσιο.

Παρά το γεγονός ότι επρόκειτο για ένα αρχιτεκτονικό μνημείο, περίπου το 2008 το πέτρινο κτήριο σχεδόν ολοσχερώς κατεδαφίστηκε. Εμείναν μόνο τα θεμέλια, ένας εσωτερικός τοίχος και η κρηπίδα. Η μόνη φωτογραφία του κτηρίου που υπάρχει, ελήφθη το 1986 από τον συντάκτη του άρθρου αυτού.

Από το 1938 μέχρι το 1981 στην Αμπχαζία καθώς και σε όλη τη Σοβιετική Ένωση, απαγορευόταν η διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας στα σχολεία, με μόνη εξαίρεση τα παιδιά των πολιτικών προσφύγων από την Ελλάδα, που ζούσαν στο Ουζμπεκιστάν. Παρά τις επανειλημμένες εκκλήσεις των Ελλήνων προς τις σοβιετικές αρχές, το άνοιγμα των ελληνικών σχολείων ή και η διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας δεν επιτρεπόταν. Μόνο το 1981, οι Έλληνες του Σουχούμι κατάφεραν να αποκτήσουν το δικαίωμα να σπουδάσουν τα παιδιά τους την ελληνική γλώσσα ως ξένη, στα σχολεία της Γεωργίας. Το 1989 στο Σουχούμι, στο ρωσικό σχολείο με αριθμό 3, άρχισε να λειτουργεί ελληνική τάξη ως το πρώτο ελληνικό δημοτικό σχολείο.

Μετά τη μαζική φυγή των Ελλήνων

από την Αμπχαζία κατά τη διάρκεια του πολέμου 1992-93, δυστυχώς σήμερα δεν υπάρχουν πλέον ελληνικά σχολεία στη χώρα αυτή.

Όσον αφορά τον διευθυντή Εμμανουήλ Μυταφίδη, μετά το κλείσιμο του σχολείου μετατέθηκε στο 10ο Ρώσικο Σχολείο ως διευθυντής. Κατά τη διάρκεια του Β' Παγκόσμιου Πολέμου απολύθηκε κι αναγκάστηκε να φύγει στο ελληνικό χωριό Αζάντα, όπου εργάστηκε ως λογιστής. Το 1949, μαζί με άλλους Έλληνες εξορίστηκε στο Καζακστάν, όπου εργάστηκε στην παραγωγή πλίνθων από άχυρο και πηλό. Το 1950 κλήθηκε στην Τασκένδη για να εργαστεί ως μεταφραστής ελληνικών λόγω των πολιτικών προσφύγων από την Ελλάδα που κατέφυγαν εκεί το 1949, με τη λήξη του ελληνικού Εμφυλίου. Μετά την «αποσταλινοποίηση» γύρισε στο Σουχούμι, το 1956, και δέκα χρόνια αργότερα (1966) άρχισε να ασχολείται με τη μετάφραση στη νεοελληνική γλώσσα του μεσαιωνικού έπους «Ο ιππότης με δέρμα τίγρη», που συχνά χαρακτηρίζεται ως **εθνικό ποίημα της Γεωργίας**. Πέθανε στο Σουχούμι στις 25 Μαρτίου 1974, σε ηλικία 80 ετών.

Διάκριση του βιβλίου του Αλέξανδρου Ακριτίδη των Εκδόσεων Ινφογνώμων σε Πανελλήνιο Διαγωνισμό

Από τη Διαχειριστική Επιτροπή του Πετρίδειου Ιδρύματος ανακοινώθηκαν τα αποτελέσματα του Γ' Πανελληνίου Λογοτεχνικού Διαγωνισμού, σύμφωνα με την απόφαση της Κριτικής Επιτροπής.

Στο Διαγωνισμό, που πραγματοποιήθηκε σε συνεργασία με τις Εκδόσεις Ζωή και Τέχνη, βραβεύονται τα καλύτερα, σύμφωνα με την κριτική επιτροπή, εκδομένα κατά το 2016 έργα λογοτεχνίας, σε τρεις κατηγορίες (Παιδικό βιβλίο, Συλλογή Διηγημάτων/Νουβέλα, Μυθιστόρημα).

1. Όσον αφορά την παιδική λογοτεχνία, το βραβείο απονέμεται στο βιβλίο «Ο Ρίνος ο ρινόκερος και ο Αμφιβιούλης ο βατραχούλης» της Ευθυμίας Χρίστου Δημητρίου (Εκδόσεις Πάργα). Δεύτερο στη βαθμολογία ακολούθησε το βιβλίο «Αντάμα φτερουγίζουν χαίρονται την αγάπη» της Σταυρίνας Λαμπιτάρη (Εκδόσεις Κοντύλι).

2. Όσον αφορά τη νουβέλα / συλλογή διηγημάτων, το βραβείο απονέμεται στο βιβλίο «Της ζήσης χαρμολύπες» του Αλέξανδρου Ακριτίδη (Εκδόσεις Ινφογνώμων). Δεύτερο στη σειρά βιβλίο ακολούθησε το «Με χίλιους τρόμους γενναίος» του Διαμαντή Αξιώτη (Εκδόσεις Κίχλη).

3. Όσον αφορά το μυθιστόρημα, η επιτροπή έκρινε ότι δεν υπήρχε έργο άξιο βράβευσης.

Ο Διαγωνισμός αφορούσε έργα Κύπριων και Ελλαδιτών συγγραφέων, οι οποίοι διαμένουν στην Κύπρο, την Ελλάδα ή το εξωτερικό. Στα βραβευμένα έργα θα δοθεί ως βραβείο, σύμφωνα με την προκήρυξη, χρηματικό ποσό 800 ευρώ, συνοδευόμενο από τιμητική πλακέτα. Η εκδήλωση απονομής θα πραγματοποιηθεί μέσα στο επόμενο δίμηνο, στην Πάφο.

Τίτλος: «Της ζήσης χαρμολύπες»
Συγγραφέας: Αλέξανδρος Ακριτίδης
Σελ.: 81
Τιμή: €8

